

5. լաթքա. բամա. ն'ա.
6. լըբ'ա. գայրմաս'արքա
7. . . . յա'րնա. քուէլու. ամի-
8. րը :: վազբըուր :: . . .
9. ւր. 'արա. ըզգի-
10. արխէր. քամամբու(ւր)

Որ կը նշանակէ բառ առ բառ .

1. «Առաջի սիրելի որդ-
 2. . . . ւոյ քո՝ ոչ ոք կա-
 3. լող է. . . . ի մէջ . . .
 4. . . . առանց արգ.
 5. Թից քոց. զի
 6. այն որ
 7. ամէն օր.
 8. եւ առնէ.
 9. (լուիցէ) քեզ Աստու-
 10. ւած, որ լինիս (արժանի արքայու-
- (Թեմա՛ն) » :

Թերեւս այս զբնական ուրիշ մասերը բովան-
դակեն բանասիրական տեղեկութիւններ, առ-
կայն առանց ձեռագիրը տեսնելու չենք կրնար
այժմէն որոշ դաշափար մը յայտնել :

Պարիս, 3 հոկտ. 99.

Կ. Տ. ԲԱՍՄԱՆԵԱՆ

Մ Ա Ղ Ն Ի Ս Ա

ԵՐԱԳԱՅՈՒՆԵԼԻ Հ. Յակոբ Վ. Քո-
սեանի « Հայք ի Զմիւռնիա եւ ի շրջակայս »
(Հտ. Բ.) աշխատութիւնն, որ Զմիւռնիոյ վի-
ճակին քաղաքացի եւ նոցա Հայ հասարակու-
թեանց մասին հետազոտութիւններ կը պարու-
նակէ, եւ այս տարուան իդմիբեանց մրցանա-
կին արժանի հանդիսացած է մասամբ, իր տե-
սակին մէջ համակերպի գործ մըն է. սակայն
թող ներուի մեզ — ոչ թէ իր քննադատ, այլ
իւր յաւելուած — Մաղնիսայի մասին աւելցնել
մի քանի տեղեկութիւններ որոնք կարելի է
ակամայ վրէպած են Հեղինակին ուշադրու-
թեանէն :

Համեմատաբար ուրիշ քաղաքներու՝ յիշեալ
դրքին մէջ շատ քիչ խօսուած է Մաղնիսայի
մասին Ընդհանուր տեղեկութիւն շատ համա-
ռօտ եղած է այդ հին քաղաքի մասին, որ իս-
րաւամբ հնութեանց չեղձակոյտ մ'է : Ի մէջ
այլոց՝ Մաղնիսայի արեւելակողմը Սիբիլ լեռան
ժայռերէն միոյն վրայ քանդակուած պատկերի
մասին երբէք չի խօսուել, որպէս զայս ոչ նուազ

աւանդութիւններ կան ժողովրդեան մէջ : Ան-
ցելոյն փառաց բեկորներէն զատ՝ որ բազմաթիւ
են, պատմութիւնը մեզ կ'աւանդէ թէ՛ Մաղ-
նիսա երբեք Յովանեան գահատառնեց պայա-
զատաց Սուլթան Մուրատ Գի (1874) եւ իր
որդի Սուլթան Մէհմէտ Գի (1898) բնակա-
վայրն եղած է : առ այս կը վկայեն նաեւ Մու-
րատին եւ Սուլթանին հոյակապ մզկիթներն :
Ասոնցմէ զատ կան նաեւ շատ մ'ուրիշ նշա-
նաւոր շէնքեր, եւ մզկիթներ, որոց մէջէն աստ
մասնաւորապէս կը յիշենք « Ուլու ճամի »ն,
թէ հնութեան եւ թէ շքեղութեան մասին նշա-
նաւոր շինութիւն մը, որ ի հնումն յունական
եկեղեցի էր, ինչպէս գտնութիւն մէջի ռիներուէն
վրայ եւ դուրսը դեռ կը տեսնուին խաչի նշան-
ներ եւ յունական տառեր. հետեւէն՝ լեռան կո-
ղին կռթնած այս ճամբի՝ անցորդը եթէ դիտե-
լա՝ ըլլայ քաղաքին միջնաբերդը կը կարծէ :

Մաղնիսայի Հայ դաղթականութեան մասին
մը եւ համեմատական թուական չի տեսնուի
Հ. Քոսեանի աշխատութեան մէջ. թէ եւ մինչեւ
ցարդ ենթադրութիւններէ զատ հաստատ ա-
պացոյցներ չկան թէ՛ Մաղնիսայի Հայերի զԸԼ-
խամբար ո՞ր տեղերէն եւ ո՞ր ատեն զաղթած
են, սակայն պր. Գ. Շահինեան (բնիկ Մաղ-
նիսացի) Վարի եւ Վերի թաղերու եկեղեցեաց
մէջ պահուած հին ձեռագիրներու յիշատակա-
րանաց վրայ յենլով կը հետեւցնէ թէ՛ Մաղ-
նիսայի զաղթականութիւնն ժՁ դարու Թրքա-
պարսկական պատերազմներու ժամանակներն
սկսած է, որով՝ բոտ իւր կարեաց՝ եւսագա-
րեան հնութիւն մ'է : Իսկ թէ ո՞ր տեղերէն
զաղթած են. պր. Հ. Աճառեան լեզուաբանա-
կան օրէնքով Վերի թաղի բնակչաց լեզուական
հնչումներն համեմատելով Խարբեղի գաւա-
ռաբարձառին հետ, այն տեղէն զաղթած ըլլաւ-
նին կը հետեւցնէ : Գալով Վարի թաղեցւոց՝
տեղացւոց հետ եւ մենք Ակնայ դաղթականու-
թիւն ըլլայ կը կարծենք, թէ եւ Պարսկաստա-
նի կողմերէն ըլլալ կարծողներ ալ կան :

Մաղնիսայի վարի թաղի զպրոցներու վրայ
խօսելով Հ. Քոսեան, մանչերու վարժարանին
համար, կ'ըսէ : « Տակաւին մասնաւոր յիշա-
շատակարան մը չէ հաստատուած, որ պատմէ
իր հիմնարկութիւնը » : եթէ ներուի մեզ՝ այդ
մասին համառօտ տեղեկութիւն մը տալ աւե-
լորդ չենք համարիր : 1880ին հիւսնադրուցի մը

1. Բիւրառին 7. Յունվար 1899. Գ. Շահինեան :

2. Աղ. 25 Յունիս 1899. Հ. Աճառեան :

կառուցման համար ժողովրդեան մէջ ընկերու-
թիւն մը կը կազմուէր, 1886ին շէնքին հիմնա-
կուծիւն կը սկսուի. քէն յետոյ ինչ ինչ պատ-
ճառներով — զորս չենք ուզեր աստ նշանակել
անուանելու շուրջը զորք յունենալու համար —
և ընկերութեան լուծմամբն, չինուծիւնը կ'ընդ-
հատուի և երկար ժամանակ երեսի վրայ կը
մնայ. թաղական խորհուրդն նկատելով որ այդ
անկատար շէնքն մի քանի տարիէն պիտի փնա-
նայ ըտլորովին, և աղջկանց վարժարանի շէնքն
թէ առողջապահական տեսակէտով և թէ հնու-
թեամբ անյարմար լինելուն, 1893ին աղջկի-
ւերն կը փոխադրէ արական վարժարանն (եկե-

ղեցոյ պարտէզին մէջ շէնքն). և պէտք ե-
ղած պահանջներն լրացնելով մանչերն կը փո-
խադրուին հիւանդանոցի համար կառուցուելիք
յիշեալ շէնքին մէջ, ահա այս պատճառաւ որ
և է յիշատակարան չէ հաստատուած մինչեւ
ցարդ :

Լուսաւորչեան վարժարանի (այժմ աղջկանց
վարժարան Գայիանեանց անուամբ) հիւսիսային
դրան վրայի արձանադրութիւնն յիշուած է թէ
և Հ. Քոստանի գրքին մէջ, բայց հարաւային
դրան վրային (չարադրեալ Յովհաննէս վար-
ժապետէ պարտիզակցէ) անտես առնուած է,
որ հետեւեալն է.

ի 4 ՄԱՅՈՍ

Իմաստութեան այս վեհագոյն տուն եւ տաճար թորգոմեան
Զսիրտ եւ զմիտս ուսումամբ մարգող մերոց մանկանց Հայկազեան.
Արդ ի հիմնոց նոր կառուցու եւ յաղծական պանծայ աստ
Զանուն կրելով սուրբ Գրիգորի Լուսաւորչի յիւր ճակատ
վարժարանիս Լուսաւորչեան համայն արդեանցն է աղբիւր
Սիրտ քարեմոյն ժողովրդեան եւ առ ուսմունս մեծ իոծ իւր
Թեամբ անյարմար լինելուն, 1893ին աղջկի-
ւերն տեղաւոր խորհրդականք հարտարապետս թովմա
Ջրի տնեցան ի փառս Հայոց Մարտիրոսացոց:

1876

Մինչեւ 1871 թուին Մարտիրոս աղջկանց վար-
ժարան չէ ունեցած, յիշեալ Թուականին Ս.
Սիւն եկեղեցոյ ետեւի փողոցը հիւանդանոցի
համար կառուցուած (1866-67) շէնքն յառու-
կացուած է աղջկանց վարժարանի Գայիանեանց
անուամբ. — ինչ զարմանալի զուգարիպու-
թիւն, որ հիւանդանոցի համար կառուցեալ եր-
կու շէնքեր յետոյ վարժարանի վերածուած են.
— և ինչպէս վերը յիշեցինք 1893ին Լուսաւոր-
չեան վարժարանն փոխադրուած է:

Եկեղեցոյ պարտէզին մէջ գտնուած նահա-
տակի մասին՝ որ տողւոյն ջերմեանք ժողո-
վրդեան ուխտատեղին է, ոչինչ չէ խոսուած,
թէ և արձանադրութիւնն յիշուած է, Տեսան

զորութեամբ արեացեալ և այլն, որ նահատա-
կի կարճ մի կենսադրութիւնն է, աւելայն շըր-
ջանակի յիշատակարանն զանց առնուած է,
որ է. — (ալ թեի կողմէն սկսեալ).

(Նոր հրաշացեալ նահատակս նորոգ շի-
նուած տոյն տապանս յիշատակ է ար-
դեամբ գոյց Տէր Բարաղամ քահանայիս
նաեւ խոճով երեցկնիս եւ կարապետ
հարապետիս, հաւուն իմ Տէր Բարաղա-
մին Աստապաղուց քահանային, որդւոյ
նորս Գրիգորին եւ կենակցոյ իւր վար-
դերին, դուք որ կաղալայք տուք զողոր-
մին, միով յիշեալ սուրբ հայր մերիւ որ-
պէս զի եւ դուք յիշեցիք անոր առաջի
անմահ գառին:

8. Յ.

4. Լուսաւորչեան վարժարանի չինութեան
ժամանակ արական վարժարանին հօս փոխա-
դրուեցաւ. մեր յիշուած թէնէն վրեպած է թէ՛

Գայիանեանց վարժարանն մասնաւոր տեղ մը
փոխադրուեցաւ թէ առ ժամանակեայ կերպիւ
ցրուեցան անուհիք:

ԿԱՐԵՒՈՐ ՈՒՂՂԵԼԻՔ

511 էջին առաջին սիւնակին՝ վարէն սկսեալ երրորդ և չորրորդ տողերը՝ Մի գոյցէ,

Նա իրենք սկզբնաւորութեամբ, չի կան: